

WOORD VOORAF

"It is necessary that the weakness of the powerless is transformed into a force capable of announcing justice. For this to happen, a total denouncement of fatalism is necessary. We are transformative beings and not beings for accommodation."

Paulo Freire
(In 'Pedagogy of the Oppressed')

Wie een tool- en handboek voor eerstelijns werkers maakt om hen te ondersteunen in het werken aan positieve identiteitsontwikkeling met moslimjongeren geeft meteen aan dat er een alternatief nodig is voor een bestaande praktijk waarbij een negatieve of destructieve identiteitsontwikkeling in de hand wordt gewerkt. De titel openbaart dan ook een cynische realiteit: dat moslimjongeren niet vanzelfsprekend als alle andere jongeren benaderd worden. De titel suggereert verder ook dat we als eerstelijns werkers vervreemd zijn geraakt van onze vertrouwde handelingsperspectieven en – praktijken, dat we ergens onze normale 'tools' verloren gelegd hebben en dringend op zoek zijn naar nieuwe. Dat is natuurlijk een pijnlijke vaststelling. Maar tegelijkertijd misschien ook niet zo verwonderlijk wanneer we naar de context kijken waarin we vandaag leven en werken. Wie slaagt er nog in om het journaal te bekijken, de krant door te nemen of door Facebook te scrollen zonder moedeloos te worden? Wie wordt niet de adem afgesneden bij het beluisteren van nieuwsberichten over wereldwijde conflicten, strijdende groepen, elkaar bekampende fracties? Wie voelt geen verontwaardiging en machteloosheid bij de op sensatiebeluste berichtgeving, het schromelijke gebrek aan degelijke achtergrondinformatie, bij het maatschappelijke debat dat – zowel in het politieke halfmond, in duidingsprogramma's als op sociale media – telkens weer verzandt in een ordinair gladiatorengevecht? Wie vindt nog inspiratie en perspectief in gesprekken over de toenemende polarisering, over uitsluiting en racisme, over omgaan met de bestaande verschillen in deze superdiverse samenleving? Waar is er nog ruimte om – zonder getrokken zwaard – diepgaand na te denken over hoe we met deze problemen en uitdagingen zullen omgaan? Hoe stappen we uit deze verhitte sfeer die ons angstig en nerveus, uitgeput en stuurlaas dreigt te maken?

Voor ieder die vandaag die met de voeten in de modder durft te gaan staan, die zich midden in de huidige maatschappelijke context wil positioneren en van daaruit perspectieven poogt te creëren voor een geëngageerde praktijk, ligt de vraag op tafel: "Hoe geraken we van hier weer bij de hoop?" Voor ons als auteurs

van dit handboek was dat alleszins de vraag die ons bij het schrijven niet losliet. Hoe trigger je bewustwordingsprocessen, hoe leer je samen de werkelijkheid recht in de ogen zien zonder daardoor de gevoelens van onmacht te vergroten? Hoe leer je de huidige spanningsvelden grondig te analyseren zonder daarbij in fatalisme te vervallen? Hoe ga je de confrontatie met je eigen beperkingen en blinde vlekken aan, hoe ontrafel je institutionele structuren die ons collectief doen vastlopen, zonder erdoor verlamd te raken? Hoe vermijden we – doorheen de vele complexe maatschappelijke uitdagingen die kenmerkend zijn voor een geïndividualiseerde, geglobaliseerde en superdiverse samenleving – dat we gaan toegeven aan angst en paniek, aan concurrentiegevoelens, quick fixes en korte termijndenken?

Hoe geraken we van hier terug tot bij de hoop? De hoop op het realiseren van humanere samenlevingsvormen, op het ontwikkelen van pedagogische trajecten waarin onze jongeren ten volle toekomst toegezegd krijgen, op het construeren van organisaties en instellingen die 'laboratoria' zijn voor kritische burgers en kwaliteitsvolle democratieën. Is dat niet de oorspronkelijke ambitie van elke onderwijzer, jeugd(welzijns)werker, opbouw- en straathoekwerker? En toch zien we dat de actuele samenlevingsvraagstukken met betrekking tot (levensbeschouwelijke) diversiteit, in het bijzonder het radicaliseringsdebat, ons vooral naar handelingsverlegenheid of, erger nog, handelingsdwang dreigen te leiden. Er is behoefte aan een coherente visie die ons kan leiden naar een nieuwe handelingsruimte waarin die hoop recht wordt gedaan en concreet gestalte krijgt.

In de voorbije tien jaar zijn we in onze vormingen en trainingen talloze gepassioneerde en ambitieuze eerstelijnswerkers tegengekomen die ervan dromen werkelijk een verschil te kunnen maken in het groeiproces van de jongeren waarmee ze dagelijks aan de slag zijn. Mensen met heel wat kilometers op hun teller en met bakken ervaring, professionals die hun job uitermate ernstig nemen en zich permanent trachten bij te scholen, werkers die bereid zijn om zich binnenstebuiten te laten keren om zo de eigen inzichten en vaardigheden grondig te bevragen en verruimen. Dit alles vanuit het volle besef dat ze via hun professionele praktijk jonge mensen kunnen maken of kraken. Zij zijn de onzichtbare mede-auteurs van dit handboek: het zijn hun behoeften die in dit handboek als uitgangspunt hebben gediend, het zijn hun dilemma's en casussen die ons naar de keuze van de verschillende onderdelen hebben geleid. Het zijn zowel hun succeservaringen als hun mislukkingen die ons geïnspireerd hebben bij het ontwikkelen van de concepten, sleutels en tools die je hier terugvindt. Het zijn hun verlegenheden én overtuigingen die ons geholpen hebben om nieuwe handelingsperspectieven uit te tekenen.

Dit handboek is dus in de eerste plaats het resultaat van die gezamenlijke visieontwikkeling vanuit concrete werkpraktijken, over de grenzen van sectoren heen. In die zin is dit boek slechts een momentopname in een oneindig proces van 'trial and error' dat we de komende decennia verder zullen zetten. Als auteurs hopen we dan ook dat dit document vooral als een praktisch werkboek dienst mag doen, dat het aanzet tot nog veel meer experimenteren en reflecteren, dat het adem geeft om creatief en gepassioneerd te blijven zoeken naar praktijken die recht doen aan een positieve identiteitsontwikkeling van jongeren. Alle jongeren. Maar in het bijzonder diegenen die in onze samenleving vandaag met nefaste achterstellings- en vervreemdingsmechanismen af te rekenen hebben.

Onze macht als eerstelijnswerkers ligt in ons verantwoordelijkheidsbesef. Onze motor ligt in onze passie en beroepstrots. Onze hoop ligt in diepgaande samenwerking.